

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет філології

Кафедра української мови

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОВА.
ВИВЧЕННЯ ЛЕКСИКОЛОГІЇ В ШКОЛІ»**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма: «Середня освіта

(польська мова та література)»

Спеціальність 014 Середня освіта

Спеціалізації:

014.02 Мова і література (польська);

014.028 Польська мова та зарубіжна література

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Затверджено на засіданні кафедри

Протокол № 1

від 29 серпня 2023 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	«Сучасна українська мова. Вивчення лексикології в школі»
Викладач (-і)	<i>Стефурак Роксолана Іванівна</i>
Контактний телефон викладача	(0342) 59-60-08, 0502670805
Е-mail викладача	roxolana_orest@ukr.net
Формат дисципліни	очна
Обсяг дисципліни	Кредити ЄКТС – 3 (90 год.)
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://cee.pnu.edu.ua
Консультації	Обговорення загальнометодологічних і загальнонаукових аспектів курсу, особливостей виконання різних форм робіт. Згідно з графіком консультацій.
2. Анотація до курсу	
<p>Курс «Сучасна українська мова. Вивчення лексикології в школі» є одним із важливих складників програми підготовки бакалаврів спеціальності <i>035.038 Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – чеська (перший бакалаврський рівень)</i>, оскільки на знаннях лексико-семантичного, фразеологічного, словотвірного багатства рідної мови базується вивчення і навчання інших дисциплін, розвиток комунікативних навичок філолога, засвоєння мовних норм, зокрема лексичних, фразеологічних, стилістичних, словотвірних.</p>	
3. Мета і цілі курсу	
<p>Мета навчальної дисципліни – дати студентам теоретичні знання із сучасної української літературної мови (зокрема з лексикології, фразеології, лексикографії, морфеміки та словотвору – розділів науки про сучасну українську літературну мову, які вивчаються на другому курсі), допомогти їм практично оволодіти літературними нормами (зокрема лексичними, фразеологічними, словотвірними, стилістичними), спрямувати навчальний потенціал студентів на розширення їх лексичного запасу, освоєння фразеологічного фонду української мови, засвоєння морфемного та словотвірного аналізів лексичної одиниці.</p> <p>Завдання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - забезпечити фахову підготовку студентів із сучасної української мови (зокрема з лексикології, фразеології, лексикографії, морфеміки та словотвору); - ознайомити студентів з ключовими поняттями лексикології, фразеології, лексикографії, морфеміки та словотвору; - розглянути лексичну та фразеологічну системи мови, їх базові одиниці; - охарактеризувати морфемні та словотвірні особливості лексичних одиниць. 	
4. Результати навчання (компетентності)	
<p>У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен здобути такі компетентності:</p> <ul style="list-style-type: none"> • здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі філології у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов; • здатність бути критичним і самокритичним; • здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями; • здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел; 	

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- здатність використовувати в професійній діяльності знання з теорії та історії української мови;
- здатність вільно оперувати лінгвістичною термінологією для розв'язання професійних завдань;

Результати навчання:

- знання теорії української лексикології, фразеології, лексикографії, морфеміки та дериватології;
- розуміння характеру співвідношення між предметом і поняттям, поняттям і концептом, словом і назвою, системних відношень між лексичними одиницями;
- диференціація іншомовної лексики української мови;
- орієнтування в основних лексикографічних працях, концепції і принципах укладання різних типів словників;
- характеристика особливостей морфемного складу української мови, сполучуваності морфем, їх продуктивності, історичних змін у морфемній структурі слова;
- розуміння характеру, структури, взаємозалежностей комплексних одиниць словотвору;
- визначення способів словотворення;
- володіння принципами лексичного, фразеологічного, морфемного і словотвірного аналізів відповідних мовних одиниць;

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	<i>12 год.</i>
семінарські заняття / <i>практичні</i> / лабораторні	<i>18 год.</i>
самостійна робота	<i>90 год.</i>
Ознаки курсу	

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
Четвертий	<i>035 Філологія 035.038 Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – чеська</i>	Другий	Вибірковий

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
Тема 1. Слово. Семантичні процеси в лексичній системі СУМ. Предмет і завдання лексикології. Поняття про лексичну систему. Слово – основна одиниця лексичної системи. Ознаки слова. Слово та поняття. Слово і номінативна функція мови.. Лексичне значення слова. Типи лексичних значень слів в українській мові. Багатозначність слова. Загальна характеристика. Причини багатозначності.	лекція, практичне заняття, самостійна робота	1-5, 7	опрацювати відповідні наукові джерела, виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до	5	Протягом семестру згідно з розкладом занять 3

<p>Характер і організація лексико-семантичних варіантів у структурі полісемантичного слова. Слова з прямим і переносним значенням. Основні типи переносних значень слів. Однозначні слова. Терміни. Ознаки термінів.</p>			<p>практичних занять 2 год., 2 год., 4 год.</p>		
<p>Тема 2. Склад української лексики з погляду її походження. Основні лексичні пласти української мови. Загальна характеристика Іншомовна лексика в складі української мови. Найдавніші запозичення лексичній системі української мови. Слова, запозичені зі слов'янських мов. Слова, запозичені з романських та германських мов. Омоніми. Загальна характеристика. Види омонімів Міжмовні омоніми. Синоніми. Джерела синонімії. Синонімічний ряд. Класифікація синонімів. Стилїстична роль синонімів. Загальномовні та контекстуальні антоніми та їх стилїстичне використання. Пароніми. Стилїстичне використання паронімів: паронімазія.</p>	<p>лекція, практичне заняття, самостійна робота</p>	<p>2-4,7-8</p>	<p>опрацювати відповідні наукові джерела, виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять 1 год., 2 год., 6 год..</p>	<p>5</p>	<p>Протягом семестру згідно 3 розкладом занять</p>
<p>Тема 3. Активна і пасивна лексика в сучасній українській мові. Лексика української мови з погляду її вживання. Поняття „активна і пасивна лексика української мови”. Застарілі слова (архаїзми). Загальна характеристика. Історизми як вид архаїзмів. Семантичні групи історизмів (стилїстичних архаїзмів). Стилїстичне використання застарілих слів. Неологізми. Причини виникнення неологізмів. Загальномовні (узуальні) та індивідуально-авторські (оказіональні) неологізми. Засоби творення неологізмів. Склад української лексики щодо її стилїсового використання: загальноновживана (міжстилїсова) лексика і спеціально вживана (маркована використанням у відповідних функціональних стилїях). Територіальні діалектизми в сучасній українській літературній мові. Етнографізми. Поняття „соціалїні діалектизми”. Аргоїзми та жаргонізми в складі української лексики.</p>	<p>лекція, практичне заняття, самостійна робота</p>	<p>2-4, 7</p>	<p>опрацювати відповідні наукові джерела, виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять 1 год., 2 год., 6 год.</p>	<p>5</p>	<p>Протягом семестру згідно 3 розкладом занять</p>

Повний лексичний аналіз слова.					
<p>Тема 4. Фразеологія як лінгвістична дисципліна. Фразеологія як розділ мовознавства. Фразеологізм. Ознаки фразеологічної одиниці. Співвідношення фразеологізму із синтаксично вільними словосполученнями та словом. Зв'язок фразеологізмів із частинами мови: дієслівні, іменникові, прикметникові, прислівникові, вигуківі фразеологізми. Синтаксичні функції фразеологічних одиниць. Основні класифікації фразеологізмів. Лексико-граматичні зміни у фразеологічних одиницях: скорочення лексичного складу, заміна одного компонента іншим, розширення і звуження обсягу їх значень. Системні відношення у фразеології: синонімія та антонімія, полісемія та омонімія фразеологічних одиниць. Джерела української фразеології. Пареміологія. Паремії. Види паремій. Загальна характеристика.</p>	лекція, практичне заняття, самостійна робота	2-4, 7	опрацювати відповідні наукові джерела, 2 год., 2 год., 4 год.	5	Протягом семестру згідно розкладом занять 3
<p>Тема 5. Лексикографія як лінгвістична дисципліна. Предмет і завдання лексикографії. Словник. Основні типи словників. Енциклопедичні словники, їх загальна характеристика. Види лінгвістичних словників. Загальна характеристика. Історія української лексикографії (до 1917 р.): основні лексикографічні праці. Історія української лексикографії (1917 р. – поч. XXI століття): основні етапи та найважливіші лексикографічні праці.</p>	лекція, практичне заняття, самостійна робота	2-4, 7	опрацювати відповідні наукові джерела, виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять 2 год., 2 год., 10 год.	5	Протягом семестру згідно розкладом занять 3
<p>Тема 6. Морфеміка як розділ мовознавчої науки. Кореневі та афіксальні морфеми. Афіксоїди. Основа слова. Слово як об'єкт морфемного та словотвірного аналізу. Поняття про морфеміку сучасної української літературної мови. Предмет і завдання морфеміки. Морфема – мінімальна значуща частина слова. Морф. Аломорф. Кореневі й афіксальні морфеми,</p>	лекція, практичне заняття, самостійна робота	2-4, 7	опрацювати відповідні наукові джерела, виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних	5	Протягом семестру згідно розкладом занять 3

функціональні відмінності між ними. Коренева морфема. Загальна характеристика. Афіксоїди (суфіксоїд та префіксоїд). Основа слова. Характеристика основи слова. Нульові (негативні) морфеми.			матеріалах до практичних занять, 1 год., 4 год., 10 год..		
Тема 7. Історичні зміни в морфемному складі слова. Морфемний аналіз слова. Контрольна робота. Основні зміни в морфемній будові слова: спрощення, перерозклад, ускладнення. Завдання та принципи повного морфемного аналізу слова. Завдання і принципи короткого морфемного аналізу слова.	лекція, практичне заняття, самостійна робота		опрацювати відповідні наукові джерела, виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять, 1 год., 4 год., 5 год.	5	Протягом семестру згідно розкладом занять 3
Тема 8. Словотвір як розділ мовознавчої науки. Комплексні одиниці словотвору. Морфологічні способи творення слів Словотвір як учення про творення слів і загальні принципи їх мотивації. Основоцентричний і формантоцентричний словотвір. (похідна і непохідна) основа та словотворчий засіб (формант). Словотвірне значення. Словотвірна модель. Словотвірний тип. Комплексні одиниці словотвору, їх характеристика: а) словотвірна пара, б) словотвірний ланцюжок, в) словотвірна парадигма, г) словотвірна гніздо.	лекція, практичне заняття, самостійна робота		опрацювати відповідні наукові джерела, виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять, 1 год., 4 год., 15 год.	5	Протягом семестру згідно розкладом занять 3

<p>Тема 9. Завдання і принципи словотвірного аналізу слова. Неморфологічні способи творення слів. Контрольна робота. Колоквіум. Лексико-семантичний спосіб словотворення, Лексико-синтаксичний спосіб словотворення, Морфолого-синтаксичний спосіб словотворення; його основні різновиди: субстантивація, ад'єктивація, прономіналізація, адвербіалізація.</p>	<p>лекція, практичне заняття, самостійна робота</p>		<p>опрацювати відповідні наукові джерела, виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять, 1 год., 4 год., 28 год.</p>	<p>5</p>	<p>Протягом семестру згідно розкладом занять 3</p>
---	---	--	--	----------	---

6. Система оцінювання курсу

<p>Загальна система оцінювання курсу</p>	<p>Оцінювання здійснюється за національною та ECTS шкалою оцінювання на основі 100-бальної системи. (Див.: пункт 9.3. Види контролю Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»). Загальні 100 балів 4 семестру передбачають: 25 балів – поточний контроль; 20 балів за контроль змістових модулів; 5 балів за самостійну роботу; 50 балів за іспит</p>
<p>Вимоги до індивідуальної роботи</p>	
<p>Семінарські заняття</p>	<p>Оцінюється за п'ятибальною системою</p>
<p>Умови допуску до підсумкового контролю</p>	<p>Виконання усіх запланованих програмою дисципліни форм навчальної роботи, які підлягають контрольному оцінюванню. Мінімальна кількість балів для позитивного зарахування курсу – 50 балів</p>

Методи контролю

Методи усного контролю – це бесіда, розповідь студента, роз'яснення. Основою усного контролю слугує монологічна відповідь студента (у підсумковому контролі це більш повний, системний виклад) або запитально-відповідна форма – бесіда, у якій викладач ставить запитання і чекає відповіді. Усний контроль, як поточний, проводиться на кожному занятті в індивідуальній, фронтальній або комбінованій формі.

Письмовий контроль (контрольна робота, екзаменаційна робота) забезпечує глибоку і всебічну перевірку засвоєння, оскільки вимагає комплексу знань і умінь студента. У письмовій роботі студентові необхідно показати і теоретичні знання, і вміння застосовувати їх для розв'язання конкретних завдань, проблем, крім того, виявляється ступінь оволодіння письмовою мовою, вміння логічно, адекватно проблеми складати свій текст, оцінювати проблему.

Дидактичний тест (тест досягнень) – це набір стандартизованих завдань із визначеного матеріалу, який встановлює ступінь засвоєння його студентами.

Контроль набутих знань і вмінь із навчальної дисципліни здійснюється на практичних заняттях та під час перевірки виконаної студентом самостійної роботи шляхом усного чи письмового опитування студента.

Форми контролю: усне опитування згідно із планами практичних занять, тестова самостійна робота, словниковий диктант, залікова контрольна робота, контрольна робота, самостійна робота (виступ на науковій конференції, з електронною презентацією, з аналізом наукової літератури, з науковим проектом – на вибір студента), конспект наукових праць, екзаменаційна робота.

7. Політика курсу

Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. У випадку таких подій – реагування відповідно до [Положення 1](#) і [Положення 2](#).

8. Рекомендована література

1. Безпояско О. К., Городенська К. Г. / Безпояско О. К., Городенська К. Г. Морфеміка української мови. К. : Наук. думка, 1987. 211 с.
2. Вакарюк Л. Українська мова. Морфеміка і словотвір / Вакарюк Л., Панцьо С. Тернопіль : Лілея, 1999. 220 с.
3. Бондар О. І. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія : навч. посіб. / О. І. Бондар, Ю. О. Карпенко, М. Л. Микитин-Дружинець. К. : ВЦ «Академія», 2006. 368 с.
4. Клименко Н. Ф. Словотвірна морфеміка сучасної української літературної мови / Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А. - К. : УкрДНІПКСЮ, 1998. 162 с.
5. Лаврінець О., Симонова К., Ярошевич І. Сучасна українська мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія. К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 524 с.
6. Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія / за заг. ред. акад. І. К. Білодіда. К. : Наукова думка, 1973. 440 с.
7. Сучасна українська літературна мова : підручник / А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ [та ін.]. ; [за ред. А. П. Грищенка]. 3-тє вид., доп. К. : Вища шк., 2002. 439 с.
8. Ужченко В.Д., Ужченко Д.В. Фразеологія сучасної української літературної мови: Навчальний посібник.К. : Знання, 2007. 494с.

Стефурак Роксолана Іванівна,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови